

ORKEST VAN OOSTEN
JAN WILLEM DE VRIEND
CORA BURG GRAAF
WIM T. SCHIPPERS
EGMONT
WELLINGTONS SIEG
BEETHOVEN-GOETHE

SUPRAAUDIO CD

ORKEST ^{VAN} HET OOSTEN
JAN WILLEM DE VRIEND
CORA BURG GRAAF
WIM T. SCHIPPERS
EGMONT ^{IN}
WELLINGTONS SIEG
BEETHOVEN-GOETHE

Orkest van het Oosten

Jan Willem de Vriend dirigent

Cora Burggraaf mezzosopraan

Wim T. Schippers verteller

ORKEST•VAN
HET•OOSTEN

Egmont, voor verteller, sopraan en symfonieorkest
verkorte en vereenvoudigde vorm, geschreven door Wim T. Schippers
in een bewerking van het gelijknamige oorspronkelijke treurspel in vijf bedrijven van
JOHANN WOLFGANG VON GOETHE (1749 – 1832)
met toepassing van de complete oorspronkelijke toneelmuziek van
LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770 – 1827)

Egmont, op. 84 (1810)

[1]	Ouverture - Sostenuato, ma non troppo	9:25
[2]	Lied: "Slaat op den trommel" - Vivace	4:06
[3]	Entr'acte I - Andante	5:56
[4]	Entr'acte II - Larghetto	5:05
[5]	Lied: "Fleurig en treurig" – Andante con motto	2:20
[6]	Entr'acte III - Allegro	6:32
[7]	Entr'acte IV - Poco sostenuto e risoluto	3:24
[8]	Klaartjes dood beschouwend - Larghetto	2:57
[9]	Melodrama: "O heerlijke slaap" – Poco sostenuto	8:21
[10]	Overwinningsymfonie – Allegro con brio	1:28

Wellingtons Sieg, '(Die) Schlacht bei Vittoria', op. 91 (1813)

[11]	Erste Abteilung: Schlacht	8:27
[12]	Zweite Abteilung: Siegessymphonie	6:12

Egmont, op. 84 (1810)

Lamoraal I, vierde graaf van Egmont (1522-1568) was een belangrijke edelman. Hij stamde uit één van de meest invloedrijke families van de Nederlanden en was tegelijk een neef van de koning van Spanje, Filips II. Een belangrijke connectie, want Filips II werd in 1555 ook Heer der Nederlanden, als opvolger van zijn vader, Karel V. Lamoraal van Egmont diende jarenlang in het Spaanse leger. Hij boekte grote overwinningen op het slagveld, en werd zeer gewaardeerd en vertrouwd door Filips II. Die benoemde hem als dank tot stadhouder van Vlaanderen en Artesië (Artois).

Met zijn status hoorde een edelman als Egmont ook in de Raad van State der Nederlanden, een door Karel V in het leven geroepen adviesorgaan. Naast edellieden hadden ook leden van de

hoge geestelijkheid en een aantal juristen een plek in deze raad. Een dergelijk adviesorgaan klonk mooi, maar erg veel konden de hoge heren niet gedaan krijgen bij de Spaanse koning. Egmont is nog een aantal maal met verzoeken en smeekbedes naar zijn neef gestuurd, maar het bewind van Filips II bleef hard en autoritair.

Na het uitbreken van de Beeldenstorm in 1566 stuurde Filips II de hertog van Alva naar de Nederlanden om orde op zaken te stellen. Alva dacht in maximaal zes maanden het gebied weer onder Spaanse te controle brengen. De beste manier om dat te doen was volgens hem het afhakken van wat hooggeplaatste hoofden. Willem van Oranje vluchtte voor Alva, maar Egmont was nog steeds trouw aan zijn Spaanse koning, al was hij het niet met al zijn beslissingen eens.

Als katholiek was hij ook fel gekant tegen de beeldenstorm. Hij bleef, samen met de graaf van Hoorne, vertrouwen in de redelijkheid van de Spanjaarden. Dat vertrouwen verdween snel toen de beide heren onder valse voorwendselen naar een bespreking werden gelokt en direct gearresteerd werden. Toch bleef Egmont zelfs in zijn cel trouw aan zijn geloof én aan de Spaanse koning. Hij werd ter dood veroordeeld en op 5 juni 1568 samen met Hoorne onthoofd op de Grote Markt in Brussel. Dit nodeloze machtsvertoon van de Spaanse onderdrukker bleek een enorme katalysator voor de onafhankelijkheidsstrijd van het Nederlandse volk.

Het verhaal van deze graaf inspireerde niemand minder dan Johann Wolfgang von Goethe tot het schrijven van een

toneelstuk. Hij baseerde zijn *Egmont* (1787) op de gebeurtenissen in de Nederlanden. Hij dikte het hier en daar een beetje aan en voegde wat extra romantiek toe: Egmont's trouwe echtgenote met 11 kinderen verving hij door Klaartje (Klärchen), een jonge deerne, die uiteindelijk in wanhoop om het lot van haar geliefde zelfmoord pleegt. Het toneelstuk eindigt met een laatste oproep van Egmont, om te strijden voor onafhankelijkheid. Hij sterft als martelaar, zijn dood is een overwinning voor het Nederlandse volk en een nederlaag voor de tiran Alva.

Goethe was geen componist, maar wilde wel dat er muziek bij zijn toneelstuk kwam. Het was in die tijd heel gebruikelijk om een toneelstuk muzikaal te omkleden. Goethe had op een aantal plaatsen in de tekst als regieaanwijzing aangegeven dat

er ergens muziek speelde, of dat er gezongen werd. Verschillende componisten hebben toneelmuziek bij Goethe's *Egmont* geschreven. Toen in 1810 in Wenen het stuk opnieuw uitgevoerd zou worden wilde de directeur van het keizerlijk theater, Joseph Härtel Edler von Luchsenstein, dat Beethoven er muziek voor zou schrijven. En dan niet alleen de stukken die Goethe noemde in zijn tekst (de twee *Klärchen-liederen*; '*Klärchens Tod bezeichnend*'; '*Melodrama*', en de '*Siegessymphonie*'), maar ook een mooie ouverture en een viertal entr'actes. Beethoven had Goethe zelf al eens ontmoet en was erg onder de indruk van zijn werk. Daarnaast sprak ook het onderwerp van het toneelstuk hem aan.

Beethoven was een groot bewonderaar van Napoleon en de

idealen van de Franse Revolutie. In eerste instantie had de componist zelfs zijn derde symfonie (de '*Eroica*') aan hem opgedragen. Die bewondering was op slag voorbij toen Napoleon zichzelf in 1804 tot 'Keizer der Fransen' kroonde. Beethoven schrapte de naam 'Napoleon' van het titelblad. Vijf jaar later, in 1809, werd Wenen bezet door Napoleon. Veel van Beethoven's aristocratische vrienden waren uit angst voor de Franse bezetters de stad ontvlucht. De armoede in de stad nam toe, en ook de begunstigers van Beethoven waren bijna allemaal vertrokken. Niet zo gek dat het heroïsche verhaal van Goethe hem wel aansprak. Een politiek ongewenst personage dat een barbaarse behandeling te wachten staat door de overheersende tirannen, maar uiteindelijk overwint door aan zijn idealen vast te houden. Hier kon

Beethoven zijn onvrede over zijn eigen situatie in kwijt. Gecombineerd met het tragische liefdesverhaal van Klaartje had hij genoeg materiaal in huis om er een echt 'Seelendrama' van te maken, een soort symfonisch gedicht vol verheven gevoelens. De muziek van Beethoven werd meer dan alleen een muzikale ondersteuning van het drama. Beethoven vertelt zijn eigen verhaal, geeft muzikaal commentaar op de universele kwesties uit het stuk en scheidt eenheid door steeds terugkerende motieven.

Ondanks die zelfstandigheid zijn de teksten van Goethe en de muziek van Beethoven sterk met elkaar verbonden. De ouverture van het stuk is als zelfstandig werk een eigen leven gaan leiden en is misschien wel de meest gespeelde ouverture ooit. De rest van de muziek is,

vanwege de verbondenheid met het toneel, een beetje in de vergetelheid geraakt. Zelden worden er immers nog toneelstukken opgevoerd met orkestbegeleiding. Wim T. Schippers maakte voor deze opname een nieuwe versie van het toneelstuk. Hij ging terug naar het toneelstuk van Goethe en bewerkte dat verhaal tot een mengvorm van toneel en vertelling. Samen met mezzosopraan Cora Burggraaf vertelt hij nu het verhaal van Lamoraal I, vierde graaf van Egmont en zijn geliefde Klaartje.

Wellingtons Sieg, '(Die) Schlacht bei Vittoria', op. 91 (1813)

Ook veel heroïek klinkt in Beethoven's *Wellingtons Sieg, oder die Schlacht bei Vittoria*, zij het van een heel ander kaliber. Dit werk schreef Beethoven op verzoek van Johannes Maelzel, een soort muzikale uitvinder. Maelzel ontwikkelde de metronoom, maakte een oortrompet voor Beethoven én bedacht het panharmonicon. Dat was een orkestmachine met fluiten, klarinetten, trompetten, slagwerk en strijkinstrumenten. Het werkte op luchtdruk en kon erg veel lawaai maken. Bij uitstek geschikt voor een 'battaglia', een muziekstuk waarin een veldslag werd verklankt. Beethoven werd raar aangekeken toen hij als serieuze componist een stuk schreef voor zo'n kermisattractie. Hij verwerkte soldatenliedjes, hymnen, tromgeroffel en kanonschoten vakkundig tot een

degelijk stuk muziek dat vertelde over de Slag bij Vittoria in Spanje, waar in 1813 de hertog van Wellington de broer van Napoleon in de pan hakte.

Maelzel had alle rechten voor het gebruik van dit stuk gekocht, maar tot zijn grote onvrede schreef Beethoven ook andere versies, bijvoorbeeld voor twee piano's en kanonnen, één voor orkest. Na het uitvechten van hun eigen strijd over de rechten werd het stuk een enorm succes. Alle inkomsten bij elkaar genomen was deze wonderlijke compositie een van de stukken waar Beethoven het meest aan heeft verdiend. Het eerste deel van het werk is Beethoven's visie op de veldslag, inclusief écht geweervuur en kanongebulder. De Britse troepen worden geïntroduceerd met 'Rule Britannia' en 'God save the King'; de Fransen met 'Malbrouck s'en va-t-en

guerre' – die melodie is bij ons ook wel bekend als 'For he's a jolly good fellow'. Het tweede deel wordt iets meer symfonisch, maar nog steeds is het slagveld dichtbij. Voor de goede luisteraar is ook te horen hoe het met de Fransen afloopt.

Orkest van het Oosten

Het Orkest van het Oosten, dat is passie, betrokkenheid en virtuositeit. Het is hét symfonieorkest van en voor Overijssel. Met concertseries in Enschede, Hengelo, Zwolle en Deventer, maar net zo goed in de kleinere plaatsen van de provincie. Daarnaast draagt het bij aan andere aspecten van het culturele leven in Overijssel, bijvoorbeeld door het begeleiden van koren in de regio en producties van de Nationale Reisopera. Met concerten in de grote zalen van de Randstad en tournees naar het buitenland is het orkest ook een visitekaartje van de provincie.

Natuurlijk streeft het orkest naar kwaliteit en hoogwaardige concerten voor een breed publiek. Daarom werkt het samen met topmusici uit de hele wereld zoals b.v. de voormalig

chef-dirigent Jaap van Zweden, Ed Spanjaard, Rudolf Barshai, Martin Panteleev, Mark Shanahan, Vasili Petrenko en Otto Tausk. Sinds het seizoen 2006/2007 is Jan Willem de Vriend chef-dirigent en artistiek leider van het orkest. Met hem staan naast de reguliere concerten, uitnodigingen voor concerten in Spanje op het programma. Tevens is het orkest gevraagd om met De Vriend opnames van o.a. symfonieën van Beethoven en Mahler op CD vast te leggen.

De reputatie van het Orkest van het Oosten is in de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen. Onder de naam 'The Netherlands Symphony Orchestra' maakte het orkest succesvolle concertreizen naar Amerika, Spanje en Engeland. De successen in Engeland waren zodanig dat een tweede uitnodiging volgde. Een concert in

de beroemde Birmingham Symphony Hall werd door pers en publiek luid bejubeld. Ook de deelname aan het prestigieuze Festival de Música de Canarias in januari 2007, onder leiding van topdirigent Gerd Albrecht, was een groot succes. In een week tijd betoverde het Orkest van het Oosten daar meer dan achtduizend bezoekers. Ook de tv- en radio-optredens en CD-opnamen dragen bij aan de goede naam van het orkest.

Het Orkest van het Oosten wordt gesubsidieerd door het Ministerie van OCW, de Provincie Overijssel, de Gemeente Enschede en de Gemeente Hengelo. Diverse sponsors steunen het orkest met een belangrijke jaarlijkse bijdrage.

Jan Willem de Vriend, dirigent

Jan Willem de Vriend studeerde viool aan de conservatoria van Amsterdam en Den Haag. In 1982 richtte hij het Combattimento Consort Amsterdam op. Als violist/dirigent en artistiek leider van dit ensemble realiseerde hij vele bijzondere concerten en operaproducties. Met dit ensemble zijn diverse CD-, DVD-, radio- en televisieopnamen gerealiseerd. Vanuit de concertmeesterstoel bij o.a. Camarata Bern en Ensemble Oriol Berlin bouwde hij aan zijn dirigentencarrière. Hij werkte met diverse Europese orkesten samen in o.a. Duitsland, Zwitserland en Zweden, maar ook met orkesten in Australië, Japan en de USA en was eveneens te gast bij vrijwel alle orkesten in Nederland. Ook met deze orkesten zijn diverse CD-, DVD-, radio- en televisieopnamen gemaakt. Verder

werkte hij samen met festivals en operahuizen in Luzern, Straatsburg, Barcelona, Usti en Enschede. Vanaf het seizoen 2006/2007 is Jan Willem de Vriend als chef-dirigent en artistiek leider verbonden aan het Orkest van het Oosten, waarmee hij de komende jaren alle Beethoven-symfonieën op CD vast zal leggen. Daarnaast is hij als gastdirigent uitgenodigd bij onder meer het Zweedse ensemble Mucica Vitae, het NDR-Orchester, de Wiener Concert Verein, het Residentie Orkest, het Noord Nederlands Orkest, Het Brabants Orkest en het Limburgs Symfonie Orkest. Voor de komende seizoenen zijn er uitnodigingen van vrijwel alle Nederlandse orkesten, waaronder het Koninklijk Concertgebouw Orkest, maar ook vanuit het buitenland zoals Zweden, Japan, Duitsland en Oostenrijk.

Cora Burggraaf, mezzosopraan

Cora Burggraaf studeerde in 2002 cum laude af aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag bij Maria Acda. Vervolgens studeerde ze bij Lillian Watson aan de Benjamin Britten International Opera School van de Royal College of Music in Londen, en de National Opera Studio, eveneens in Londen. Momenteel studeert ze bij Sasja Hunnago en Margreet Honig. Ze won diverse prijzen en beurzen, waaronder de Maggie Teyte Prize (2003), de Elizabeth Everts Prijs (2006) en studiebeurzen van het Fonds Bernhard Cultuurfonds.

Recentelijk was ze o.a. te horen in Mozart's Don Giovanni (Zerlina) bij De Nederlandse Opera, in Mozart's Il re pastore (Aminta) voor Garsington Opera, Mozart's Figaro (Susanna)

bij San Francisco Opera, Tippett's Midsummer Marriage (Bella) in de Royal Opera House in Londen, Strauss' Arabella (Zdenka) bij Garsington Opera; Handel's Tamerlano (Asteria) bij Opéra de Bordeaux, o.l.v. Emmanuelle Haim. Verder was ze te horen in Gluck's Alceste (Ismene, concertant) in Het Concertgebouw in Amsterdam; Purcell's Dido and Aeneas (Belinda) voor Festival Aix-en-Provence; Handel's Agrippina (Poppea) met de London Handel Society en Le nozze di Figaro (Susanna) met British Youth Opera.

Naast haar operawerk treedt Cora Burggraaf ook regelmatig concertante op. Zo gaf ze recitals in de Kleine Zaal van Het Concertgebouw, Wigmore Hall en de Linbury Studio; zong ze Mozart's Mis in C mineur in de Barbican te Londen; verzorgde ze de wereldpremière

van de georchestreeerde versie van Barber's 'Hermit Songs' met het Limburg Symfonie Orkest o.l.v. Ed Spanjaard, gaf ze concerten met het Combattimento Consort, zong ze in Theatre de Champs-Elysees in Parijs en was ze te horen in Beethoven's Ah perfido en Egmont met de London Mozart Players. Ook ging ze op tournee naar Tokyo met het Maarten Altena Ensemble en naar Tanglewood (USA) voor concerten met o.a. Bach's Magnificat o.l.v. Seiji Osawa.

Wim T. Schippers (1942) is een Nederlandse televisiemaker, schrijver en beeldend kunstenaar. Zijn beeldende kunst heeft verwantschap met Fluxus, Pop Art en conceptuele kunst. Als theatermaker geeft hij blijk van een groot gevoel voor humor en absurditeit. Als schrijver blinkt hij uit in het creëren van nieuwe woorden. Centraal in zijn levensfilosofie staat dat het leven nergens op slaat. Dat komt tot uitdrukking in zijn werk, dat gekenmerkt wordt door een grote mate van absurditeit. Hij werkte mee aan het muziekprogramma *Hoempla* (1967), met Gied Jaspars en Wim van der Linden bedacht hij de *Fred Haché Show* en de show *Barend is weer bezig*. In 1984 start Schippers de komedieserie *Op zoek naar Jolanda* en later de komedieserie *We Zijn Weer Thuis* met Schippers in de rol van

Simon Raaspit. Tussen 1995 en 2002 presenteerde Schippers de Nationale Wetenschapsquiz. In 2003 kwam zijn presentatorschap tot een einde. In 1997 was Schippers de presentator van Zomergasten en in 2002 presenteerde hij het wetenschapsprogramma *Flogiston*. Ook is Wim T. Schippers bekend doordat hij van Sesamstraat de stemmen van: Graaf Tel, Kermit de Kikker en van Ernie (van Bert en Ernie) inspeekt. Tevens maakte Wim T. Schippers het radioprogramma *Ronflonflon met Jacques Plafond*. Een project van Schippers dat zelfs landelijk nieuws werd is het toneelstuk *Going to the dogs* (1986). Het bijzondere hiervan was dat de acteurs geen mensen waren maar herdershonden. Andere stukken die hij schreef zijn: *Zonder Titel* voor Toneelgroep Amsterdam (première in

2000) en *Relapsus* voor Orkater (1995). Het toneelstuk *Wuivend Graan* is dit jaar in première gegaan.

Producer: Anne de Jong
Opnametechniek, mix & mastering: Bert van der Wolf
Opnameassistent: Vir Suidema
Live opgenomen door: NorthStar Recording Services
Opgenomen op: 10-12, 15, 16 september 2007
Locatie: Muziekcentrum Enschede
Booklet tekst: Heleen van den Bos / Johan van Markesteijn / Nick Moritz
Foto Nederlandse vlag: © Stuwdamdorp / Alamy
Foto Orkest: Ben Loman
Ontwerp: Marcel van den Broek

www.challengerecords.com - www.ovho.nl

